

Emberek elemzése a szervezetekben

A szerző elismerését fejezi ki a felbecsülhetetlen értékű ösztönzésért, példákért és ötletekért David Dobedoe, Euan Cowie és Lyn King, Ros Soulsby, Min-Min Teh és Diane Richardson számára amit egy képzési műhelymunka során kapott tőlük.

Magán, Szakmai és Szervezeti szerepek

Schmid (2008) megkapta az Eric Berne Emlékdíjat koncepciójáért, amiben "egy kiterjesztett énállapot modellt mutatott be" (19. o.), mivel elégedetlen volt a rendszerszemléletű koncepciók hiánya miatt a TA-n belül.

Ő egy háromszereplős modellt javasolt, amely a szervezeti, a szakmai és a magánéleti szerepekből áll, bár elismerte (Schmid 2008), hogy más modellekben több szerep is van. Schmid a három szerepet egy létrán belül ábrázolta, ami természetesen lehetővé tette, hogy a létra tetején és alján további szerepek jelenjenek meg, bár ezt ő maga némileg kizárta azzal, hogy a létrát egy "személyiség" feliratú körbe zárta. A szerepet úgy határozta meg, mint "attitűdök, érzések, viselkedésmódok, valóságperspektívák és a hozzájuk kapcsolódó kapcsolati minták összefüggő rendszere" (20. o.), majd azt mondta, hogy a szerepek meghatározott valóságokhoz és referenciakeretekhez kapcsolódnak. Leírta továbbá a szerepek elemzésének különböző módjait, ahogyan azt az énállapotokkal is csináljuk; ezeket egy korábbi cikkemben (Hay 2011) foglaltam össze.

Felsőbbrendűség, Egyenrangúság vagy Alsóbbrendűség

Crespelle (1998) korábban szintén írt a szerepekről és az énállapotokról. Ő a társadalmi szerepekre hivatkozott, és Stoetzeltől idézte (1960) a társadalmi kontextusokkal való összekapcsolásuk fontosságát, mint például az intézmények és az egyes kultúrák. Crespelle azt is megjegyezte, hogy a szerepek tevékenységekhez kötődnek, és olyan módon játsszák őket, hogy relatív szereppozíciókat tükröznek. A továbbiakban leírta, hogy a szereppozíció hogyan függ külső jelektől, amelyek státuszként szolgálnak mint például a rang (hatalom), szépség, életmód (kiváltság vagy fogyatékoság), tapasztalat, valamint a teljesítmény (tudás vagy szakértelem).

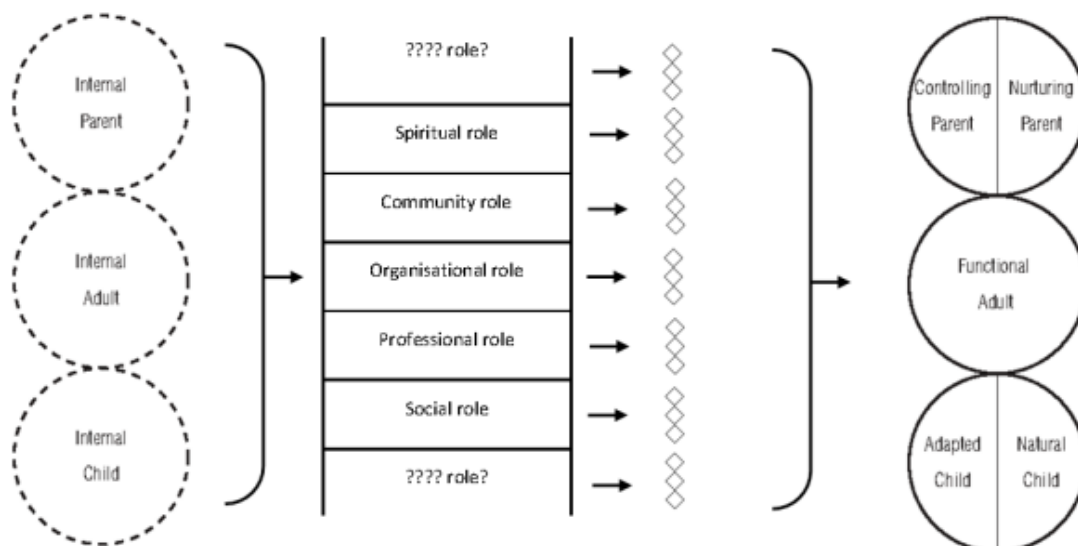
Crespelle úgy találta, hogy a státuszmutatók alapján háromféle interperszonális pozíciót veszünk fel: felsőbbrendű, egyenrangú vagy alsóbbrendű, és megfigyelte, hogy a szereppozíciók között ugyanúgy interakcióba lépünk, mint az énállapotokkal tesszük. A szerepeket az énállapotokhoz hasonlóan ábrázolta, azzal a különbséggel, hogy három egymásra helyezett gyémántot használt, és az egyenlő és egyenlőtlen kiegészítő interakciókat, valamint a felsőbbrendű és alsóbbrendű keresztezett tranzakciókat ábrázolta.

Az egyenlő komplementer tranzakciókat "együtműködésnek" (a középső, egyenlő, gyémántok között), az egyenlőtlen komplementer tranzakciókat "hierarchiának" (egy fent és egy lent), az olyan keresztezett tranzakciókat, ahol mindkét fél igyekszik fent lenni, "antagonisztikusnak", az olyan keresztezetteket pedig, ahol mindkettő igyekszik valamelyik lenni lent, "blokkoltnak" nevezte. Az utolsó kettő hasonlónak tűnik a Schiff és munkatársai (1975) anyagához a kompetitív szimbiózisok kapcsán.

Belső és Viselkedési énéállapotok

A harmadik szál ebben az anyagban, az általam kifejlesztett modell (Hay 1992, 2009), amely magában foglalja a belső és a viselkedési énéállapotokat a strukturális és funkcionális énéállapotok helyett. Ezt pragmatikus megoldásként tettem azokra a problémákra, amelyekkel akkor találkoztam, amikor arra törekedtem, hogy az "énéállapotokat" tanítsam vezetőik számára, e mellett pedig válaszként azokra a folyamatos különbségekre, amit az énéállapotok meghatározásában tapasztalok a TA közösségen belül.

Ebben a modellben a szaggatott vonalak arra utalnak, hogy nem tudjuk közvetlenül megfigyelni a Belső Szülő, a Belső Felnőtt és a Belső Gyermek létezését; csak az ebből eredő viselkedéseket látjuk. A normál énéállapotok körét használom a viselkedési énéállapotok ábrázolására, a Szülő és a Gyermek felosztásával, ahogy Berne (1961) eredetileg a funkcionális modell esetében tette. A Felnőttet azonban átnevezem Funkcionális Felnőttnek, hogy hangsúlyozzam, hogy ez nem azonos az itt és most vagy az Integrált/integráló Felnőtttel. Ez egyben konzisztenciát is biztosít, mivel ezután minden viselkedési énéállapot két részből álló címkével rendelkezik; a Funkcionális Felnőtt így már megnevezésében hasonló, mint a Kontrolálló Szülő, a Gondoskodó Szülő, az Alkalmazkodó Gyermek és a Természetes gyermek.

1. ábra - A belső énéállapotoktól a szerepeken keresztül a pozíciókon keresztül a viselkedési énéállapotokig

Énállapot diagnózis

Ezeket a gondolatokat összevetve az 1. ábrán látható ábrázoláshoz jutottam. Belső én-állapotaink, amelyeket szaggatott vonalakkal ábrázolunk (mert nem tudjuk közvetlenül megfigyelni őket) tartalmazzák a felvételeinket és a feldolgozóegységünket, valamint a tárolóegységeit a folyamatosan szerzett tapasztalatainknak. A sorskönyv és az autonómia itt van ezekben.

Ezek a szerepünkön belül működnek. Lehet, hogy szépen beilleszkedünk egy szerepkörbe, vagy lehet, hogy szerepkontaminációnk van, mint például a közelmúltban egy keresztény légiutas-kísérő esetében, aki egy vallási szimbólumot akart viselni, amit a szervezeti szerepéből adódó egyenruhakövetelmények akkoriban kizártak.

Szerepkonfliktusaink is lehetnek, például amikor a saját munkánkban a szakmai szerepünkben tartózkodunk, és otthon is ebben maradunk a szeretteinkkel. Bármilyen szerepben, vagy szerepek keverékében, mi választhatjuk a felsőbbrendű, az egyenlő vagy az alsóbbrendű státuszt - ezért is 3 egymásra épülő gyémánt áll rendelkezésre minden szerephez kapcsolódóan.

Végül megjelenítjük a viselkedést, amihez a viselkedéses énállapotok diagramját használom. Ugyanúgy rajzolva, ahogy Berne (1961) rajzolta a funkcionálisat, tehát egybefüggő vonalakkal, mivel ez látható, megfigyelhető. Számos más TA-moddal ellentétben az enyém elismeri, hogy bármely viselkedési énállapot lehet pozitív vagy negatív. Például a felsőbbrendűségéből Gondoskodó Szülő ahhoz vezet, hogy „folytogatni fogunk a kedvességgel”; a Funkcionális Felnőtt pedig valakit logikával és pontossággal fog leteperni, amikor esetleg támogatásra vagy bátorításra lenne szüksége.

Irodalom

Berne, E (1961) *Transactional Analysis in Psychotherapy* New York: Grove Press

Crespelle, A (1998) Self, Role and Personhood: Difference and Interferences. *Transactional Analysis Journal* 28:3 July 251 -258

Hay, J (2011) 'Transactional Analysis and Social Roles' in *IDTA Newsletter* 6:4 Dec p. 8

Schiff, J (1975), *Cathexis Reader: Transactional Analysis Treatment of Psychosis*, New York: Harper & Row Publishers Inc

Schmid, B 2006 'Transactional Analysis and Social Roles' in Möhr, G & Steinert, T (eds) *Growth and Change for Organisations: Transactional Analysis New Developments* 1195-2006, 32-61 Bonn: Kulturpolitische Gesellschaft

Stoetzel, J (1960). La psychologie des relations interpersonnelles [Psychological study of interpersonal relationships]. In *Traité de sociologie* (tome 2) [Treatise on sociology, Vol. 2]. Paris: Presses Universaires de Paris.

E cikk hivatkozása:

Hay, J. (2013): Analysing ‘people’ within organisations, *IDTA Newsletter Volume 8(1)* 3-5, https://juliehay.org/wp-content/uploads/2020/01/analysing_%E2%80%98people%E2%80%99_within_organisations_-_idta_mar_2013.pdf (letöltve: 2024.01.05.)

A szerző engedélyével fordította: Lovas Szabolcs (hello@lovasszabolcs.hu)